

Broj/Broj: 03/1-50-14-7-8/11
Sarajevo/Sarajevo, 23. 11. 2011.

**PREDMET: Informacija o posjetu Zajedničkog povjerenstva za obranu i sigurnost
BiH Radionici za održavanje i uništavanje streljiva i minsko-eksplozivnih
sredstava (TROM), Doboju, 3. 11. 2011.**

Dana 3. 11. 2011. godine Zajedničko povjerenstvo za obranu i sigurnost BiH posjetilo je Radionicu za održavanje i uništavanje streljiva i minsko-eksplozivnih sredstava (u daljnjem tekstu: TROM) u Doboju. Sastanku su iz Zajedničkog povjerenstva bili nazočni: Dušanka Majkić, Nermina Zaimović-Uzunović, Krunoslav Vrdoljak, Mehmed Bradarić, Željko Grubešić i Jovica Katić.

Iz Oružanih snaga BiH sastanku su bili nazočni: general-bojnik Rizvo Pleh, brigadni general Dragan Vuković i pukovnik Stevo Petrović, upravnik TROM-a.

Posjetu TROM-u pratili su i predstavnici međunarodnih organizacija: Jasna Dragičević i Yuri Padun iz Misije OESS-a u BiH i Lejla Hadžihasanović iz Stožera NATO-a u Sarajevu.

TROM je smješten na području vojarne „3. maj“ u Doboju, na površini od 22 hektara. Cjelokupan prostor je podijeljen u dvije zone – administrativnu i tehničku. Misija TROM-a je dvojaka:

1. održavanje streljiva i minsko-eksplozivnih sredstava (u daljnjem tekstu: MiMES):

- a. *redovitim kontrolno-tehničkim pregledima* - koji se trenutačno obavljaju na lokacijama: „Kula“ Mrkonjić Grad, „Kozlovac“ Tuzla i Krupa „Hadžići“, a koji su u prvih 10 mjeseci 2011. godine trajali ukupno 273 dana i
- b. *izvanrednim kontrolno-tehničkim pregledima*, pri čemu je u navedenom razdoblju obavljeno 19 pregleda na 11 lokacija, što je ukupno trajalo 35 dana;

2. uništavanje MiMES-a:

- a. metodom delaboracije (rastavljanje MiMES-a)
- b. metodom spaljivanja streljiva (zaključno s kalibrom .14,5 mm).

Personalna formacija TROM-a popunjena je u ukupnom kapacitetu od 95%, s 42 pripadnika OSBiH, od kojih je 4 časnika, 12 dočasnika, 8 vojnika i 18 civilnih osoba.

Kada je u pitanju **uništenje MiMES-a**, u prvih 10 mjeseci 2011. godine u TROM-u je uništeno ukupno 512,6 tona MiMES-a. Osim toga, u prvih 10 mjeseci u TROM-u je:

- spaljeno 8.296.217 komada streljiva kalibra do .14,5 mm;
- delaborirano 20 309 komada MiMES-a i to:
 - o streljiva kalibra .20 mm – .57 mm – 1.062 komada,
 - o streljiva kalibra .76 mm – .155 mm – 3.967 komada i
 - o minobacačkih mina kalibra .60 mm – .120 mm – 15.280 komada;
- otopljeno 18.468 komada MiMES-a i to:
 - o kalibra .76 mm – .155 mm – 3 192 komada i
 - o minobacačkih mina kalibra .60 mm – 120 mm – 15.276 komada.

Prezentirajući rezultate jedinice u 2011. godini, pukovnik Petrović naveo je da je mjesečni prosjek uništenja 51 tona različitih vrsta MiMES-a, te da dosad nije bilo povreda na radu.

Govoreći o **čimbenicima** koji su utjecali na ovako nepovoljno ostvarene rezultate, naveo je sljedeće:

1. Formacija jedinice – naglašavajući prvenstveno nedovoljan broj neposrednih sudionika u procesu uništenja MiMES-a, kazao je da jedinicu čini sveukupno 42 pripadnika i taj je broj nedovoljan za svakodnevno obavljanje povjerenih im zadataka na uništenju MiMES-a.

Govoreći o ovom problemu također je naglasio neusklađenost personalne i materijalne formacije. Pored toga, kazao je da je znatan broj pripadnika ove jedinice angažiran na drugim poslovima u sklopu OSBiH, a najčešće u službi dežure, što prosječan broj osoba angažiranih na redovitim poslovima s MiMES-om svodi čak na dnevni prosjek od 10,3 osoba.

2. Status donirane opreme – kazao je da 90% ove opreme nije instalirano i uopće nije u funkciji. Ovdje je posebno izdvojio pet uređaja:

- **EWI rotacijsku peć za spaljivanje streljiva do kalibra .12,7 mm** - peć je donirao UNDP 2006. godine i njen radni kapacitet je 500 kg streljiva po satu. Neispravna je. U veljači i rujnu 2011. godine dolazila je ekipa iz Velike Britanije koja je konstatirala da je neispravan generator na peći, te je eventualni popravak ove peći za njih potpuna nepoznanica.
- **Uređaj za završni proces uništenja („PILA“ OPTSI S 290 P)** –također je donirao UNDP 23. 3. 2011. godine. Njen kapacitet je nepoznat, budući da je uređaj nemontiran i da je za njegovu montažu prije svega potrebno obaviti građevinske

radove na objektu, kao i pripremu objekta za instaliranje. Po procjeni stručnjaka, na ovome bi stroju bile angažirane 2-3 osobe.

- **Linija za demontažu streljiva** – UNDP je 14. 7. 2010. donirao dva stroja. U srpnju 2011. godine montirala ih je tvrtka AMMSOL iz Banje Luke, koju je unajmio UNDP za testiranje opreme. Kapacitet ove opreme trenutačno je nepoznat, a po procjeni stručnjaka, za rad na oba uređaja istovremeno bilo bi potrebno angažirati sedam poslužitelja.
- **Uređaj za odvajanje upaljača do kalibra .155 mm** – donirala ga je 26. 3. 2010. godine Vlada Kraljevine Norveške. Ovaj je uređaj privremeno instaliran za potrebe obuke ljudstva za rad na njemu. Kapacitet uređaja je nepoznat, a prema procjenama za rad na njemu u sklopu tehnološkog procesa delaboracije bi bile angažirane dvije osobe.
- **Radionica za delaboraciju i remont MiMES-a** – donirala ju je Republika Turska 12. 8. 2009. godine. Radionica je montirana, ali se trenutačno ne rabi. Prvenstveno je namijenjena održavanju MiMES-a. Njezin kapacitet je nepoznat, a procjenjuje se da bi za potrebe njezinog punog kapaciteta bilo angažirano 18 osoba.

3. Skladištenje sekundarnih sirovina – kazao je da se na lokaciji ove vojarne nalazi preko 1.000 tona sekundarnih sirovina, što je svakako otegotna okolnost u njihovom radu s obzirom na to da oni više nemaju nikakvih mogućnosti za dalje skladištenje ovih elemenata. Razvrstavajući furde po količini, naveo je da se na ovoj lokaciji nalazi:

- mjedeni škart - 199.493 kg,
- škart mjedene šljake – 155.284 kg,
- limeni škart do 3 mm – 109.504 kg,
- limeni škart preko 3 mm – 94.939 kg te
- željezni limeni škart – 491.236 kg.

4. Ostali čimbenici:

- Za **hidraulični uređaj namijenjen rastavljanju topničkog streljiva nema mjesta u postojećim objektima**, te je prema tome ovaj uređaj privremeno postavljen u objektu u kojem je instalirana oprema za delaboraciju i održavanje MiMES-a. Uređaj se rabi, ali je za njegovu trajnu uporabu potrebno pripremiti objekt u građevinskom smislu.
- **„Kazani“ za spaljivanje sitnog streljiva** u prilično su lošem stanju i uskoro više neće moći biti korišteni uslijed dotrajalosti.
- **Vrednovanje rada opasnog po život** – vojne osobe angažirane na poslovima uništenja MiMES-a u TROM-u imaju dodatak za plaću u iznosu od 10% od osnovice, po osnovi rada na sredstvima OPASNIM ZA ZDRAVLJE. Valja napomenuti da je rad na uništenju ovih tvari OPASAN ZA ŽIVOT, te da prema tome naknadu za rad na ovim poslovima treba vrednovati prema takvoj kategorizaciji. Ipak, s druge strane, civilne osobe, prema Odluci o posebnim dodacima na plaću Vijeća ministara BiH, nemaju pravo ni na ovaj dodatak od 10%.

- **Nedostatak zaštitne opreme za ljudstvo** angažirano na uništenju MiMES-a također je čimbenik koji u znatnoj mjeri usporava postojeći proces uništenja MiMES-a.

Govoreći o ciljevima rada radionice, pukovnik Petrović naveo je tri osnovna cilja:

1. sigurnost ljudi i opreme;
2. povećanje kapaciteta uništenja MiMES-a u TROM-u te
3. reguliranje pitanja iz područja prava (HTZ oprema, rad s tvarima opasnim za život i zdravlje).

U vezi s navedenim problemima u radu, pukovnik Petrović predložio je niz **rješenja** kako bi se poboljšalo trenutačno stanje u TROM-u:

1. Kada su u pitanju **organizacijske jedinice**, predlaže se **usklađivanje personalne s materijalnom formacijom**, budući da u postojećoj formaciji nisu predviđene osobe za rad s doniranom opremom. Prema njihovoj procjeni, potrebno je 36-40 izvršitelja za stavljanje u funkciju svih radnih točaka nakon stavljanja u funkciju opreme koja se nalazi na lokaciji TROM-a. Kazao je da će se točan broj izvršitelja moći odrediti tek nakon izrade tehnoloških postupaka.

Nadalje, pri realizaciji plana angažiranja tri tima za kontrolno-tehničke preglede MiMES-a potrebno je imati još jedan tim za rotaciju ovih timova.

2. Kada je u pitanju **donirana oprema**, potrebno je **instalirati doniranu opremu**, odnosno inzistirati na stručnim ekspertizama, probnim testiranjima itd., radi sigurnosti osoba koje će njome rukovati, ali i relativno visoke cijene opreme.

Trenutačno se u TROM-u radi po Tehnološkim postupcima razvijenim za rad na opremi koja je korištena u proteklom razdoblju. Potrebno je izraditi nove standardne operativne procedure (u daljnjem tekstu: SOP) pod uvjetima koje zahtijeva instalirana oprema, a sukladno Privremenom napatku za uništavanje MiMES-a MOBiH.

Naposljetku, potrebno je potpuno **realizirati obuku** ljudstva za rad na doniranoj opremi.

3. Kada je pak u pitanju **skladištenje sekundarnih sirovina**, potrebno je **razmotriti mogućnost što hitnijeg rasterećenja lokacije od sekundarnih sirovina**.
4. I na kraju, kada su u pitanju **ostali čimbenici**, potrebno je jasno **regulirati pitanja iz područja prava**, a u prvom redu nabavu odgovarajuće HTZ opreme za zaštitu tijela i dišnih organa, te kontinuirano osiguravati HTZ opremu.

Zatim, nužno je riješiti pitanje **primjerenog dodatka na plaću** u skladu s vrstom poslova koji se realiziraju - rad sa sredstvima opasnim za ŽIVOT;

I u konačnici, **održavanje i atestiranje postojeće opreme** treba biti kontinuirano, a u prvom redu servisiranost protupožarnih aparata, gromobranskih instalacija, videonadzora, “kazana” i druge opreme u uporabi u TROM-u.

Na kraju prezentacije pukovnik je izložio **moгуćnosti povećanja kapaciteta TROM-a**, koje podrazumijevaju:

1. **izmjenu personalne formacije jedinice**, u smislu:
 - a. povećanje broja izvršitelja za uništenje MiMES-a;
 - b. odvajanje ljudstva za obavljanje kontrolno-tehničkog pregleda MiMES-a;
 - c. dodatno angažiranje ljudstva za logističku potporu (a u prvom redu za prijam streljiva, zatim rad sa sekundarnim sirovinama, kao i pripremu pješačkog streljiva za uništenje, održavanje lokacije, ljudstvo za upravljanje SIT i sl.);
 - d. ojačavanje uprave radionice – odnosno angažiranje tehnologa za MiMES, rukovatelja materijalnim sredstvima, časnika za materijalno-financijsko poslovanje, administrativnog dočasnika itd.).
2. **instaliranje i stavljanje u funkciju donirane opreme;**
3. **osiguranje prostora za smještaj postojeće opreme i njezino stavljanje u funkciju;**
4. **rješavanje problema uskih grla u procesu uništavanja MiMES-a** – što se odnosi na proces otapanja TNT-a).

Svoju prezentaciju pukovnik Petrović zaključio je činjenicom da se, imajući u vidu sve naprijed navedene probleme, postojeći rezultati postignuti u procesu uništenja MiMES-a mogu ocijeniti dobrima, a posebice iz razloga što u radovima nije bilo ozlijeđenih.

Duřanka Majkić, predsjedateljica Povjerenstva, nakon prezentacije pukovnika Petrovića kazala je da je TROM specifična organizacija i u njemu je do danas mnogo toga učinjeno, navodeći da se radi o jedinom kapacitetu u BiH koji može opravdati svaki gram uništenog naoružanja. Ipak, istaknula je kako je još uvijek nepoznanica zašto TROM uništava samo 1.000 tona naoružanja godišnje i zašto vojni kapaciteti u skladu s tim ne obavljaju delaboraciju i većih kalibara. Izrazila je posebno zanimanje za povećanje uništenja MiMES-a u TROM-u, naročito uzimajući u obzir činjenicu da će Stođer NATO-a u BiH osigurati sve uvjete za obuku ljudi za rad na novoj opremi i stjecanje prakse u radu. Svoje je izlaganje zaključila tvrdnjom da nestabilno streljivo u BiH predstavlja ogromnu opasnost, te da prema tome odgovornost leži na svim političkim čimbenicima u BiH kako bi se današnji kapaciteti TROM-a povećali i udvostručilo uništavanje MiMES-a u njemu.

Mehmed Bradarić izrazio je zanimanje za eventualne kupce sekundarnih sirovina koji su nastali procesom delaboracije, kao i mogućnost eventualnog premještanja ovih sirovina na neku drugu lokaciju.

General-bojnik Rizvo Pleh kazao je da prodaja sekundarnih sirovina nije u nadležnosti TROM-a, navodeći da bi svako premještanje sirovina na neku drugu lokaciju podrazumijevalo i povećanje daljnjih troškova (transport i sl.).

Članovima Povjerenstva nakon toga je objašnjen proces delaboracije, koji podrazumijeva sljedeće: Kada se uzme jedna granata, prvo se iz nje izvrne upaljač. Upaljači se po odvrtnanju skladište na ovoj lokaciji, a potom se šalju na Gladna brda u Glamoču, gdje se metodom detonacije uništavaju. Po odvrtnanju upaljača, razdvaja se zrno od čahure. Zrno se topi u radionici i skladišti se na ovoj lokaciji kao element delaboracije. Eksploziv se također topi, a zatim se hladi u kalupima i u oblicima „pogača“ prevozi na jednu od dvije lokacije (Mrkonjić Grad ili Hadžići). Barut se sječe, a potom spaljuje. Na kraju ostaje čahura, koja se siječe na dva dijela kako bi bila neupotrebljiva.

Na upit Dušanke Majkić tko iz Ministarstva obrane BiH ima organizacijsku vezu s TROM-om i dolazi li netko iz te institucije da prikupi informacije vezane uz TROM, general Vuković odgovorio je da je u Ministarstvu obrane za to zadužen brigadir Velimir Perić iz sektora logistike (budući da je TROM izvršna jedinica u sklopu logističke baze), te da je on u TROM-u ove godine bio u dva navrata. Brigadir Perić imao je kontakte s UNDP-om u vezi s doniranim strojevima.

Pojašnjavajući ugovore o doniranju opreme, general Vuković objasnio je da se, nakon što rukovoditelj TROM-a primi opremu, potpiše zapisnik o primopredaji opreme, dok sve ostale pravne poslove u vezi s ugovorom završava Ministarstvo obrane BiH. Oni prema tome samo znaju kada će stroj doći, ali nemaju podatke o tome kada će on biti montiran, kao ni odgovore na pitanja treba li uistinu TROM-u za obavljanje njegovih zadataka bilo koji od tih strojeva.

Pukovnik Stevo Petrović kazao je da su strojevi koji su došli u TROM novi, ali se još uvijek ne znaju njihovi pravi kapaciteti, podsjećajući na to da ti strojevi svakako traže i povećanje kapaciteta obuke pripadnika OSBiH. Neke od doniranih strojeva, kao što je onaj koji su donirali Englezi, izgledaju dosta suvremeno, ali traže stalno obnavljanje i održavanje. S druge strane, kazani u kojima se spaljuje streljivo sitnog kalibra je ručni rad zaposlenika TROM-a i izgledaju dosta neugledno, ali su iznimno funkcionalne.

General Vuković rekao je da je za operativne potrebe Oružanih snaga BiH dovoljno 8.000 tona naoružanja, što je 1/3 naoružanja s kojim OSBiH trenutno raspolaže. Ovu količinu bilo bi lako održavati i obnavljati. Preostale 2/3 naoružanja i MiMES-a trebalo bi riješiti odnosno uništiti je, budući da među postojećim naoružanjem ima i onog iz 1972. godine. Procjene govore da, ako bi se svake godine uništile po 2 tone MiMES-a, Bosni i Hercegovini trebalo bi oko 16 godina da se potpuno riješi nestabilnog MiMES-a.

Pojašnjavajući problem ljudstva u TROM-u, pukovnik Petrović kazao je da je, od ukupno 42 osobe, njih čak 20 je angažirano na nekim drugim poslovima (na kontrolno-tehničkom

pregledu, a određeni broj ljudi u TROM-u uopće ne radi sa streljivom – to su u prvom redu medicinske sestre-tehničari, stolari i električari). Po dva dočasnika i dva vojnika angažirani su na dežurama tako da, kada se sve to uzme u obzir, s pratećim bolovanjima i godišnjim odmorima dođe do toga da je na poslovima uništenja MiMES-a angažirano svega 10-tak osoba, što je izuzetno malo.

Još jednom je podsjetio na **prioritete u rješavanju problema** s kojima se TROM susreće, a oni su:

1. u cijelosti instalirati doniranu opremu i pustiti ju u pogon;
2. obučiti osoblje za rad na doniranoj opremi, što nadalje podrazumijeva i promjenu organizacijsko-formacijske strukture TROM-a, čime bi ova jedinica bila dodatno popunjena uz istovremeno ukidanje određenih pozicija u OSBiH i u cilju prestrukturiranja i povećanja kapaciteta TROM-a;
3. obučiti ljude za obavljanje kontrolno-tehničkog pregleda;
4. povećanjem broja osoblja ostvarili bi se uvjeti za uvođenje druge radne smjene u TROM-u, čime bi se znatno povećao broj uništenih MiMES-a tijekom godine;
5. riješiti pitanje više od 1.000 tona sekundarnih sirovina nastalih u procesu delaboracije, a smještenih na području TROM-a.

Dušanka Majkić zahvalila se na prijamu i obećala da će Zajedničko povjerenstvo održati sastanak s Ministarstvom obrane BiH, kako bi tom prilikom došli do saznanja o tome što je Ministarstvo postiglo s UNDP-om kada je u pitanju donacija navedenih strojeva u TROM-u, kao i poseban sastanak s predstavnicima UNDP-a, kako bi doznali što je to što je UNDP spreman učiniti kako bi se pokrenuo rad na ovim strojevima i povećao kapacitet ove radionice.

Članovi Povjerenstva potom su obišli pogone TROM-a i praktično ostvarili uvid u sve prezentirani elemente na sastanku s predstavnicima TROM-a.

Predsjedateljica Zajedničkog povjerenstva

Dušanka Majkić